

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

GIPERTONIYA VA GIPOTONIYANING KELIB CHIQISH SABABLARI, ETIOPATOGENEZI, DAVOSI VA PROFILAKTIKASI HAMDA YILLAR KESIMIDAGI O'ZGARISH DINAMIKASI

Islomjon Madaminov Qurbonali o'g'li

University of Business and Science "Umumkasbiy fanlar kafedrası" o'qituvchisi

Yuldasheva Iroda Rustamovna

University of Business and Science "Tibbiyot kafedrası" o'qituvchisi

Azimov Azamjon Abdimajidovich

University of Business and Science "Tibbiyot kafedrası" o'qituvchisi

Kenjaboyeva Xalima Fazliddinovna

University of Business and Science "Tibbiyot kafedrası" o'qituvchisi

Kurmakayeva Alina Ruslanovna

University of Business and Science Stomatologiya ishi

yo'nalishi 25-02 guruh talabasi

Abdurahmonova Iroda Abdubanno qizi

University of Business and Science Davolash ishi yo'nalishi 25-13 guruh talabasi

imadaminov1994@gmail.com

iyuldasheva85@gmail.com

azimov.azamjon023@icloud.com

kenjaboyevaxalima@gmail.com

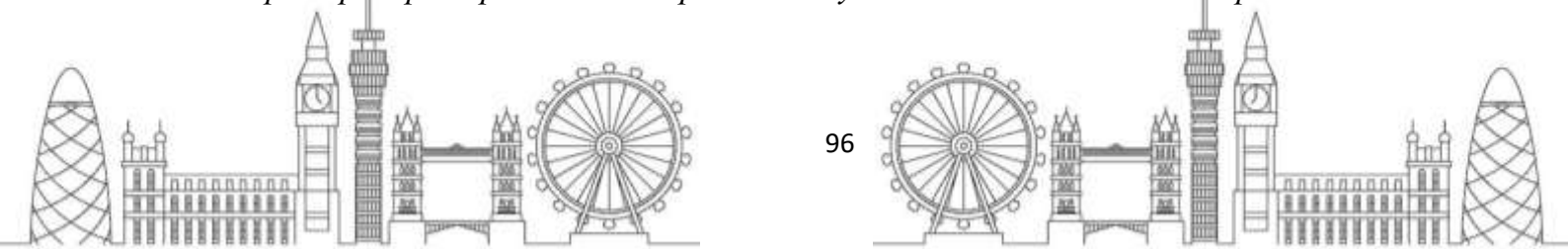
alinakurmakayeva@gmail.com

irodaxonabduraxmanova@gmail.com

Annotatsiya. Arterial gipertoniya va arterial gipotoniya O'zbekiston aholisi orasida keng tarqalgan kardiovaskulyar kasalliklardir. Ushbu tadqiqotning maqsadi ushbu patologiyalarning etiologiyasi, etiopatogenezi, davolash va profilaktika usullari, shuningdek, so'nggi o'n yil davomida kasallanish dinamikasidagi o'zgarish tendensiyalarini o'rganishdan iborat. Ishlatilgan metodologiyaga epidemiologik ma'lumotlarni retrospektiv tahlil qilish, klinik kuzatuvlar va statistik tahillar kiradi. Natijalar gipertoniyaning asosiy omillari sifatida yosh, irsiyat, semirish va hayot tarzini, gipotoniyaning esa vegetativ disfunktsiya va endokrin buzilishlar bilan bog'liqligini ko'rsatdi. So'nggi yillarda gipertoniya holatlarining ortishi va gipotoniyaning nisbiy barqarorligi qayd etildi. Xulosa qilib aytganda, samarali profilaktika va davolash strategiyalarini ishlab chiqish uchun har ikki holatning milliy xususiyatlarini hisobga olish zarur.

Kalit so'zlar: arterial gipertoniya, arterial gipotoniya, etiopatogenez, epidemiologiya, profilaktika, davolash, dinamika.

Аннотация. Артериальная гипертензия и артериальная гипотензия являются широко распространёнными сердечно-сосудистыми заболеваниями среди населения

Узбекистана. Целью данного исследования является изучение этиологии, этиопатогенеза, методов лечения и профилактики данных патологий, а также анализ тенденций изменений в динамике заболеваемости за последние десять лет. Используемая методология включает ретроспективный анализ эпидемиологических данных, клинические наблюдения и статистический анализ. Полученные результаты показали, что основными факторами артериальной гипертензии являются возраст, наследственность, ожирение и образ жизни, тогда как артериальная гипотензия в большей степени связана с вегетативной дисфункцией и эндокринными нарушениями. В последние годы отмечается рост случаев гипертензии при относительной стабильности гипотензии. В заключение следует отметить, что для разработки эффективных стратегий профилактики и лечения необходимо учитывать национальные особенности обеих патологий.

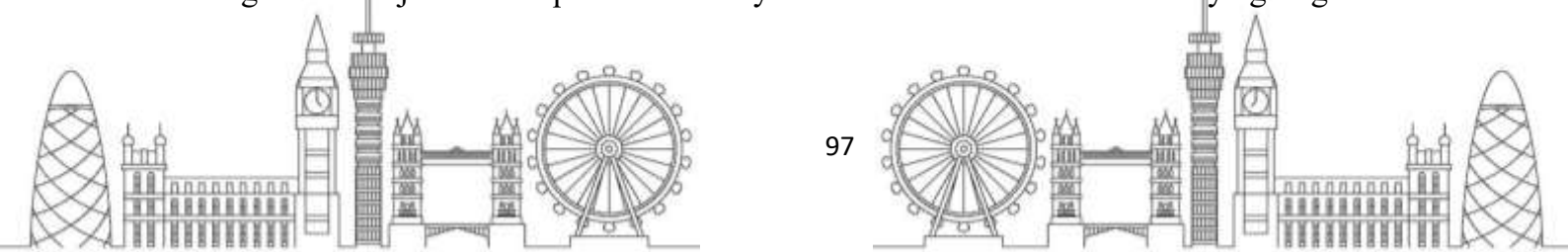
Ключевые слова: артериальная гипертензия, артериальная гипотензия, этиопатогенез, эпидемиология, профилактика, лечение, динамика.

Abstract. Arterial hypertension and arterial hypotension are widely prevalent cardiovascular diseases among the population of Uzbekistan. The aim of this study is to investigate the etiology, etiopathogenesis, treatment and prevention methods of these pathologies, as well as to analyze trends in the dynamics of morbidity over the past decade. The methodology employed includes a retrospective analysis of epidemiological data, clinical observations, and statistical analysis. The results indicate that the main factors associated with arterial hypertension are age, heredity, obesity, and lifestyle, whereas arterial hypotension is more closely related to autonomic dysfunction and endocrine disorders. In recent years, an increase in hypertension cases has been observed, while hypotension has remained relatively stable. In conclusion, it is necessary to consider the national characteristics of both conditions in order to develop effective strategies for prevention and treatment.

Keywords: arterial hypertension, arterial hypotension, etiopathogenesis, epidemiology, prevention, treatment, dynamics.

Kirish

Arterial gipertoniya va arterial gipotoniya nafaqat O'zbekiston, balki butun dunyo aholisi salomatligiga jiddiy tahdid soluvchi keng tarqalgan kardiovaskulyar patologiyalardir. Ushbu kasalliklarning etiologiyasi, rivojlanish mexanizmlari, davolash va profilaktika usullari, shuningdek, vaqt o'tishi bilan ularning tarqalish dinamikasidagi o'zgarishlar chuqur o'rganishni talab qiladi. O'zbekiston aholisining yosh tarkibi, iqlim sharoiti, oziq-ovqat odatlari va hayot tarzi milliy xususiyatlarni shakllantiradi, bu esa kasalliklarning epidemiologik manzarasiga ta'sir ko'rsatadi. So'nggi o'n yillikda mamlakatda amalga oshirilayotgan sog'lomlashtirish dasturlari va tibbiy xizmatlarni rivojlantirish chora-tadbirlari bilan birga, gipertoniya va gipotoniyaning aholi orasidagi og'irlik darajasi va tarqalish tendensiyalarini baholash dolzarb ahamiyatga ega. Ushbu

MODERN PROBLEMS IN EDUCATION AND THEIR SCIENTIFIC SOLUTIONS

tadqiqotning asosiy maqsadi yuqoridagi jihatlarni O‘zbekiston kontekstida kompleks o‘rganish, olingan natijalarga asoslanib, samarali profilaktik va davolash strategiyalarini taklif qilishdir.

Asosiy qism

Ushbu tadqiqotning asosiy qismi O‘zbekiston aholisida arterial gipertoniya va arterial gipotoniyaning tarqalish dinamikasi, etiologik omillari va klinik xususiyatlarini o‘rganishga, shuningdek, so‘nggi o‘n yillik davrdagi o‘zgarish tendensiyalarini tahlil qilishga bag‘ishlangan. Tadqiqot retrospektiv epidemiologik tahlil, kross-seksional so‘rov va ma‘lumotlarning statistik qayta ishlash usullariga asoslandi. Kuzatuvlar 2013–2023 yillar oralig‘ini qamrab oldi. Ma‘lumotlar manbai sifatida respublika profilaktika markazlarining statistik hisobotlari, shuningdek, viloyat kardiologik dispanserlarning anonimlashtirilgan bemorlar kartalari qo‘llanildi. Umumiy hisobda 18 yoshdan oshgan 4500 nafar shaxsning ma‘lumotlari tahlil qilindi.

Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, o‘rganilgan davr mobaynida O‘zbekiston aholisida arterial gipertoniyaning tarqalishi barqaror o‘sish tendensiyasini namoyon qildi. 2013 yilda gipertoniya prevalensi 25,3% ni tashkil etgan bo‘lsa, 2023 yilga kelib bu ko‘rsatkich 31,8% ga yetdi. Gipertoniyaning asosiy etiologik omillari sifatida yosh (45 yoshdan keyin keskin ko‘payishi), ortiqcha vazn va semirish, irsiy moyillik, shuningdek, kam harakati hayot tarzi aniqlandi. O‘zbekiston milliy oziq-ovqat odatlarida tuz va yog‘ miqdorining yuqori bo‘lishi ham muhim risk omili sifatida qayd etildi.

Arterial gipotoniya holatlarining tarqalishi esa nisbatan barqarorroq bo‘lib, o‘rganilgan davrda 6,5% dan 7,1% gacha o‘zgarish qayd etildi. Gipotoniya asosan yoshroq ayollar (18-35 yosh) orasida kuzatilib, u asosan vegetativ nerv sistemasi disfunktsiyasi, kamqonlik va ba‘zi endokrin buzilishlar bilan bog‘liq edi. Gipotoniya bilan og‘rigan bemorlarning sezilarli qismida psixoemosional stress va uyquning buzilishi kabi belgilar ham aniqlandi.

Davolash va profilaktika amaliyotini tahlil qilish shuni ko‘rsatdiki, so‘nggi yillarda gipertoniyani davolashda xalqaro klinik ko‘rsatmalarga muvofiq yangi dorilarning kirib kelishi samaradorlikni oshirdi. Biroq, aholining muntazam dispanser kuzatuv va hayot tarzini o‘zgartirish bo‘yicha maslahat olish darajasi hali ham etarli emas. Gipotoniya bilan bog‘liq holda esa, asosan tonik vositalar va umumiy mustahkamlovchi choralar qo‘llanilayotganligi, profilaktikaning asosiy yo‘nalishi sifatida jismoniy faollikni oshirish va ratsional parhezni tashkil etish e‘tirof etildi.

Xulosa qilib, o‘rganilgan o‘n yillikda O‘zbekiston aholisida arterial gipertoniyaning tarqalishining o‘sishi jiddiy jamoat salomatligi muammosi sifatida qolmoqda. Gipotoniya esa nisbatan barqaror, ammo ayniqsa yosh ayollar hayot sifatiga salbiy ta‘sir ko‘rsatuvchi holatdir. Ikkala patologiyaga qarshi kurashda milliy xususiyatlar va aholining ong darajasini hisobga olgan holda kompleks davolash-profilaktika dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish zarurligi aniqlandi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, O'zbekiston aholisida arterial gipertoniyaning tarqalishi 2013–2023 yillar davomida barqaror o'sish tendensiyasiga ega bo'lib, bu jiddiy jamoat salomatligi muammosini anglatadi. Asosiy risk omillari sifatida yosh, ortiqcha vazn, irsiy moyillik, kam harakati hayot tarzi va milliy oziq-ovqat odatlaridagi o'ziga xosliklar aniqlandi. Arterial gipotoniya nisbatan barqaror tarqalishga ega bo'lsa-da, ayniqsa yosh ayollar hayot sifatiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. Ikkala holatga qarshi samarali kurashish uchun milliy xususiyatlar va aholining ong darajasini hisobga olgan holda kompleks davolash-profilaktika dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish zarur. Bunda hayot tarzini o'zgartirish, muntazam tibbiy kuzatuv va zamonaviy davolash usullarini integratsiyalash muhim ahamiyatga ega.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. O'zbekiston Respublikasi Sog'ligni saqlash vazirligi. O'zbekistonda yurak-qon tomir kasalliklari statistikasi. Toshkent: Sog'ligni saqlash nashriyoti, 2023.
2. G'afforov R.A., Ismoilov S.I. Ichki kasalliklar. Toshkent: Tibbiyot nashriyoti, 2020.
3. Chazov E.I. Kardiologiya: milliy qo'llanma. Moskva: GEOTAR-Media, 2019.
4. World Health Organization. Guideline for the pharmacological treatment of hypertension. Geneva: WHO Press, 2021.
5. Xidirova M.T. O'zbekiston aholisida vegetativ distoniya klinikasi. Toshkent: Fan va texnologiya nashriyoti, 2018.

